

КҮРГҮӨМНЭЭХ ОТ ҮЛЭТИГЭР

Чурагны улууһутар биирдэстэн чааһынай уонна бааһынай хаһаайыстыбалар, бу күнүртэн сагаланн, оокто кургуумунуохтук түрүүлүбүр.

От бийн 20 кундусын тургуулал, улууса, барьта 511 завоо оюо кавирбит. Итингэн 54-до механизированний, 446-та механизированнай ангардаа биригэдэлэр тэрилтэнэр, кураан кунгери биттаһа үлэин-хамсый салдхалтар. Онуоса, улуус үрэдүн уолсайа 3929 гектар халуна сириттэн 1873 тонна от юбийиланбит. Бийилгы былаан 34074 тонна буолушына, 5 анаар барыһына туслбут. Маньаа Болтоно кыһилыгын отчуттар 432 тонна, Болугур кыһилыгын биригэдэлэр 206 тонна оту юбийоннор, бастыг көрдөрүүтэк иһэлэр. Билгитин кураан кунгөр сагыһаан тураллар. Онон сайылгы байанган сомсон, югэр кыстыгы кыһалдаа суох көрсөр туһугар улуус бары хаһаайыстыбаларын отчуттар ыаа бары оюо күүсү бысан турунуохтаһын итада.

Анна ЗАХАРОВА

Алаахын халуу, хамт нүүрээ
Дасуудууа олонхоон,
сүүсүүдү тухаахан,
Үрдүк халханынын сэгэнтүтэн,
Саймныг уржман күөрсэхтидэр.
Мастылаах чымаадым - күөрсөй
Дыруу күтүлэр, дырылас ырыата,
Күөрсөй үйдэхэн, уруйдур тойгоса,
Саймаарай алаастын үрүзүнэн толордо,
Бэлтсэмэи сөөкхөр салотуу кишэтэз,
Күөгэйер былыг, алган үлүү-таргэз,
Турд-быдыахыс, от оттур үгэнэ,
Бугулам асаанын асаргыгын сэгэнэни,
Устугас былыаа уутайбут тасанастар,
Күлүн күн чагылын тутанар,
Дыраш күстүгү салхуу сыйсанар,
Алаастар тулгаран, балзатан аастылар.
Үсэр, кытыс оттордоох-чөгөрө чүлөтөз
Күс-хаас үөрдүнэн, көнүлүк көчүлэр,
Кайхээнги нэгэибут
чулутуу үлүүрдэн,
Кайхуруу котолор, чагалану имсаалар.

Изабелла МАТВЕЕВА

ҮҮТ --НЭҢИЛИЭННЬЭ ДОХУОТТАНАР САЛААТА

Доктусайга ог үййн 21 хүнээр СР тивийн хаагайхыгын министрестиблнээр бьтмалыгт сүб мушгахха: “Өрөспүүбүлээ үрдүн үүт тутгары бьтана, уонсй графистан халан нлэр,” – дгн элннлг.

Бүгүнтү көпсэлттибилтигэр, “Чурапчы” ТХПК сыйлааччыта Н.А. Аржанов Чурапчы улуустугар үгү туттарыы соругу уонна билиини турутун туһунан маанык сырдата: “Билиити улуустугар сыйлаачы быйлаамыт 7100 тоннада тэпнөһөр. Билиини турутунан, үгү туттарыытыгар графикаан хаалан иһөбүт. Алта мый түмүгүнөн, улуус үрдүтөн уоспай быйлаан 88,2 % туола. Үгү туттарыы мөлөөһүнүн сүрүн бириччиннэлтэрэ – сүөһү кытарааччыта уонна хойут төрөөһүн элбэк. Мааны быйлааччынын толорон иһит билииннэлтэргэн холобурдаан этэр эбүт буһуоххос: Алаҕар, Арыылаах, Соловьев, Сылан, Телөй, Халхад, Чашыр, Итинтэ.

агын нөхилснхэр снз толорбоко
нхлэр. Чуралны, Болонго, Бахсы
нөхилснхэр борг ырааһын халһылар.
Эбэн эгтээс, Бахсы нөхилснхэр сүһү
кагарааһына олус элбэх ону тэгэ
оролуулан төрөөһүн үгүс. Болонсоо эмвэ
кагарааһын элбэх, ону таһынан сорох дьон
яанһыкгарын ныйрайдэрин кытаа ылан
күбнлэр түбэлтхэр элбэтэ. Сайһыкка
тахсы олх адылх. Чуралны нөхилснхэр
эмвэ кагарааһын элбэх уснаа ынастарыл
ылан күбнлхэр үгүс. Быйыл үүт
харчыла үрдээн турар. Дьон яанһык
сүһүлэрин уолһрбоко, балаан айыгар
усна алһынныла кууско ынастарына эр,
былааммын толорор ынастанһылы.
Төбө дигтээс, тыа хаһаанһыбатын
министэри сибэлтээн ити былааны
толорорго сорууах кэлэн турар. Ити 7100
тонна үүт былааны толордохтууна эр
эһиллэн сыла үл-харны каруулһан, үүт
былаанын туруорарбылгар келүүсэтэк
буларын өйлөхөс кэрнэтэлтэн. Бу айы

сыйлыктары керийн жэрлүбүт. Онуоха барыта 20-гн тахса сыйлыкка сырытыбыт. Ол түмүтүнөн, сыйлыкка дыон сүөхүлөрүн туттарыгыта былырыннытаагар быдан абыйах. Итинен сөттөрөн эпосхлин бабарабын, сыйлыкка киирбит дыон саамай үүтүтүннөх жемнөрө балаган ыйылар дьери сыйлыкка олорусхтарын наада. Сүөхүлөрүн туттарыгыт дыон төптөрү ылар даданы түгэннөргүт, күфүн хойука дьери уолларбака үүтүлгөн туттаралара буоллар, сий сытаагы быйлаамытын толоруо эпсигит дыт, — саныыбын.

Катер ыйга сайылыктары эмгектүүрүзүз деп, нөһилденненип калары үзүнн тэрйиктп: Маныа улуустагы тыа хааайыстыбатын управлениета кууек улсан үзлөбүн мада. Маныаха тууааннаах тэрпте специалистара, нөһилөк баһылыктара кыттыһалара үз тэтмин кууһурдуу этэ. Тыа сирин дыно билигин үүтүн дохоттанар юмо. Он

нөхцөлнөк байхлыг харах өйдөөннөр, өйдөөннөр нөхцөлнөх ортойг ур ханга сайхлыг харахтар тахсан үгс өрүгтээх үлэнн-хамнахы ыгтаахтар дигн эрөөбилт Сайхлыг харахтар үгсүгээр ур ситмээ хэбонон турар. Бахсыг урнн Арьхлыг нөхцөлнөхтэргээр бириднн сайхлыг урта суох олооролор. Анылы ирдэбилннн сайхлыг суеху ахсанн 50 тобогтон элбэг суох буулусхыг, нөөн ыаннхыгт корулуухыг. Ыр алтарагт, үгү сойтар анал оборуованн ирдэбилтэр. Бары ирдэбилтэргэ толору элбэгтннн сайхлыг Мугудайга, Чыгларга, Бахсыг, Сыланнн, Арьхлыг, Толөйг, Одуулунн баалар.

Оңсн, хаалбыг сайынгы ыйдарга, үүт тутарылыгын бызанын толорорго бары хайгайлыгьбаларга улахан сорук турар".

Күлсэттэ Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

ПРОГНОЗ ПОГОДЫ С 23 ПО 28 ИЮЛЯ

	21 23 июля		24 июля				25 июля				26 июля				27 июля				28 июля			
Местное время	15	21	03	09	15	21	03	09	15	21	03	09	15	21	03	09	15	21	03	09	15	21
Облачность: %																						
Явления погоды																						
Температура, °C	+24	+22	+16	+23	+23	+21	+18	+19	+20	+19	+13	+16	+20	+17	+9	+16	+17	+16	+8	+16	+20	+17
Ощущается как, °C															+7							
Давление, мм рт. ст.	735	733	733	733	733	734	734	734	734	735	736	737	737	736	740	740	741	742	744	745	744	744
Ветер: скорость, м/с	3	4	1	2	4	3	2	2	4	-	2	2	2	1	3	2	3	1	0	2	2	1
порывы, м/с				6	10			8	7			5	9	4			11	4		8	7	
направленно, румбы	Ю	Ю-З	З	Ю-З	Ю-З	Ю-З	Ю	З	Ю-З	З	С-В	С-З	З	З	В	Ю-В	З	З	ШТГ	З	З	С
Влажность, %	47	70	99	70	45	66	80	74	59	63	100	97	46	61	100	83	51	64	100	68	44	61
Солнце восход / заход	03:12	21:20	03:15 21:18				03:17 21:15				03:20 21:13				03:23 21:10				03:26 21:07			
Луна восход / заход	12:06	22:38	13:19 22:54				14:32 23:15				15:45 23:41				16:54 -				17:58 00:14			
фаза																						

Таблица получена с WEB-сайта www.gr5.ru

Санаабын этэбин

**М.П. ЕФИМОВ ААТЫН ӨЙҮӨХТЭРЭ
ДИЭН ЭРЭНЭБИТ**

Бийиги, Чураалчы нигериаг-оскуушлар уонна
Диринг, Ойулуун орто оскуушлар уонна үөрөмүт
на-уусанктар ааттарылтан олуктук оскууун уурусбуз,
педагог, учуутал уонна ниглэччи Ефимов Михаил
Прокопьевич атын үлгүтүр сыйлан, Ойулууннаады
орто оскуууаа ниглэччи этин кулгарыт.

Кийн оюунд оюу илгивчигэр алаахыга. Ийб дойдуга
бэринилсэххэ: үлсэхбит сырата сымалалһаң, төрөбүт
алааһын ордолуһыгар кэни аһын нигрэн үүнэн илэр
калуевчир сүдү батх бусуло эгэ.

Үтүөнүккө учурагыбыз Михаил Прованьевич үчүнчүлүк көмүрү, умулгуздууш, динит жэ сабасоонук, кууууток хатыламга уруктар, хас бириги афодо адалымы ураты болсомго, экиурин-поход курдук туристическай угаори нынып, дейдубут, норуоптут историонун чинчилутор, ураты кулгуурулах саваптар сындыа, курдук даулуу ушарын еро тутан бириксе ининин спонсирлугтар сусобугун алыбыз.

Мисалгай Промышленности историк убагыт эрл буюмлар, кыраайы үрөтсөччиги. Ийб дойдута тапма, дулубунай ой-сакан туктагызар да күндүтүн ойдогон. Диринг дедикматар, Чоросхохо, Чуралгы тинерип-сөндүшпээр, Ойкуруунна үлсүлөр ксмергизар араса салылаах музейлары тарийбит. Маныаха эрр жалынган убулун аллашты диксун-сэргити, норовтун, кыраайы, дойдутун туһунан магырайаа.

хомуйбута. Кэдрүскэ ыччакка сыһаныммат баайы
хааларбыта.

Кийинки даяр даяр билимдөө, үлүк таһымнаах учуул билимдөөн саяалыбыл.Учуулданы сыйдыр кимдир гэр бий историктөөк омок дойдурданын – Орто Азияны, улуу Кытайыны, Египетини, Италияны туристти эбөөк даярдык оностон сурумдун, фотосым оностон, сувенир-экспонат адылгыт көрдөрүр, даярдык. Атын омок дойдурданын олоктон, даярдыктан, сыйдырылган билимдөө оностон үлүк даярдык оностон, үлүк даярдык.

Курултайн ахиа савьвр учуугайг Михаил Пронскийн – көргөсүр изгелэньг, дорсонноок савта машара этг. Дойдугтар, Ошулун илэингэр сыгыла «Эрхэн ой – уранхай тусули» республикаады уран пыл күрөр ылыларын илэи үөрбиг, дойдутун дыно мөн туттайланын асыныбиг.

Одигдлуултар жолоогч оюустор бусдын учуулыг, Ага дийду сэримтн бэлгээнэ, «Ага дийду Улуу сэримтэ» урьдх навалера, Сава Республикатын культуурын үтүөлөх үлэһигэ, Чурагчы уулуун усни Одуулуун нэгэһигэни бичуотгаах олохтоого Ефимов Михаил Проклаевич үйүөнүстөрн туһулар ала үйүлэргэ агаһарын, Одуулуун сэрн олохтоогчлар юни ааһын нэгэһигэни бичр дийдулаахтара өйүлэһэргэ динг эрөөһигэ.

МИХАИЛ ЕГОРОВИЧ ДРУЗЬЯНОВ, Саха
Республикатын физкультурата уонна спорка үтүктүк
үлэһитэ, РФ физкультурата уонна спорка туйууна,
Харысхыттан бастаан бэлэҕэ кыааһыра.

ИВАН МАРКОВИЧ ГУРЬЕВ, пограничный
службу на полковника, Кавказ. Султан 2-е уюна 3-е степен-

АЛЕКСАНДР НИКОЛАЕВИЧ ИВАНОВ, XXI-с
олимпийский олимпийский уруг көчүс призер, спорт
учурунун министри, «Поларная звезда» уругун кавалери.

ТАТЬЯНА АФАНАСЬЕВНА ТОГОЛБЕА, «Саха
НКИК» («Полярная звезда») оҕо телерадиоакадемиятын
директора, Саха Республикатын кулчууратын үтүөлүк
үлөһтө.

ЕГОР ЕГОРОВИЧ МАРКОВ, Саха Республикатын
Счетнай палатанын бэрэстээтэлэ, Саха Республикатын
поруотун хайааһыстыбатын угулук уоһута.

ЕГОР НИКОЛАЕВИЧ НЕУСТРОЕВ, прокурорский работник, Саха Республикатын үлүүтүк үлүһүгэ, юстиция старший советника.

СЕМЕН СЕРГЕЕВИЧ ОКОЕМОВ, тустуута между-
народной категоривалар сулууһа, РФ физкультуураҕа
уонна спорка туйгуна, Саха Республикатын
вождарингын туйгуна.

ВАЛЕРИЙ САВВИЧ СЛЕПЦОВ, Саха
Республикаһын сыгыһыттарын союһун босседатта,
Ил Түмөн бочуотугай грамотага наҕаркаданах.

Бүтнэхэ сүрүүлалар

СЫРДЫК САНАА

Тохуус	Олонхо
наһаага	тохуус
төмтөрдөөх	
Чурагчнабыггар	
сүрэгж үүдэйдик,	
этэрэ дэны хаша-	
ашнаага, отуун-	
машнаага, донжуун-	
сэргэлний буза бары	
бигр санаага кэлбит	
кураук,	наһаа
тайлсина	үрдүк
тайлсина ааста.	

Сыһлар-хонуктар актистерын айһы кыжыһың: “Оң Чурачты ыһыһар,” — дигэнэре кыжың, уос номжор бусуо. Арикс дойдуттан айтасестар, суон сурахтах ыһыһыттар эһэксэре, аһаан-мыһэон кыһытэре ама кыһы доһуһың; үерүбүт бусулуй? Дьэ ол кыһы беран, бүтүн кыжыар кэһим бейһиң ортобуһуһар бийэ-көстө сыйлабака, бейһиң бийһыһың, мөөһ кыһы ыһыһа үлэһэбөт үтү дьаһыһың, ие сүрүһэһиң кыһыһыһа оноро сыйһар. Бу кыһ бастыһы бастыһыһыһыһар “Реализация конный юный” 15 сыйлаһа үбүтүһүтэх ыһыһыһа онороо.

Бүтэйлтийн Никитай Алексеевич Востельсвайнмыг утасчилж олох, очуудлыгтар улаачинныг оюустарбыг ырахсан дьыуулах дэснү, сьэвэс дэснүг, айыгн, тиглэһэн, үлсгн хэһгнэйэр. Олох сьэрлэс сьулуур тонхилууртэр кэһэнн, күн айыг туруулаһн үгэлн-хэсэлн сьүдэр. Манн үлсгэм эрэ бусобхэс, хэс бигрэлнтерн дьыуулыгэр бэлсэмтэ ууруулара туга күйн харагэр бэрэһүүд.

Бары сүбэтэн, биэр улахан дыаа көргөн курдук, бэри боттуруостары бэйлээр саллар. Ариас таһымнаах тэрэһиннэргэ көхтөөхүк калтаһар. Субуотунуулар, бэрэһэнииниктар, суорумнуу да буолбут кииннэрэ суох буолбат эбит. Бу саллар тухары наал буолан, көнөр сүлгэ үксээн, чөл ологу өрө тутуугут аһыйаа суох. Маны этэн эрдэхтэрэ: “Ойуурдаах куобах өлөн-октон бэрбэт,” — дээн. Сааа сэрэнтөн, үгүс үгэһин өрө тутан, сырдик санаанан салытарар. “Бүдүрүйбүт көмөх” дээн этин сүлгэһин турса сотор. Бүдүрүйбүт даһыы көнөр, өссө хайдах курдук көнөрүй? Сырдик, ариас сүлгэ үксэнэр, чөл ологу тутуһар. Оно тус бэйлэһин хөлбүр буолар. Уһуустуг баһылыга А.Т. Ноговицын, Чурапчы киинлэһин баһылыга С.А. Саргыдаев “Чөл ологу тутуһарга” ыһарыһаларын өйүүр, тус бэйлэһин хөлбүрүнэн үлэһин-хамсыы, сүүрө-көтө саллар Н.А. Васильева тус олоһор, дыаа көргөннэр түйгүн доруобуйаны, уһун уйгулаах дьоллоох ологу баһарабын.

Д. СТАРОСТИН.
Число подписчиков.

**«БАРЫТА БЭЙЭБИТИТТЭН ТУТУЛУКТААХ», –
ДЭНЭЛЛЭР БАҢЫЛЫКТАР**

Саха сирин Ил Дархана, бэрэбэрлэһиэстэбитэ уонна Ил Түмэнэ социальнай-экономический сайдыыга ыһтар үлэлэрин өрсүүбүлүкэ кэскил улуустарыгар сымдаан, илэ хараһынан көрдөөххэ, эт кулгааһынан испэеккэ сон. Эгэргэ дьыл, сүүсгэ испиһиттэбэр биһирэ көрбүт өрүс.

СӨ Сударыстыбанний Муниабын (Ил Түмөн) депутаттарын болозо соторутадыта Сунтаар улууһугар көмандироважа беран исити. Болосо Ил Түмөн контурусуур сис комитетин барассаттыгыт, биревекк, испуска, сыана полиивалгар сис комитетин барассаттыгын солбу-йаваны Александр Уиров, олохтоох сайайныны болгуруостарыгар сис комитет барассаттыгы Василий Местников, тыа сиригэр уонна аграрнай политика бастайвэннай комитет барассаттыгы Дмитрий Саввин, депутаттар Леонид Владимиров, Семен Березин, Иннокентий Васильев уода бооллар.

[illegible][illegible]

Депутаттар соңууоктарын ийин, мавна даянтокх дээрүйү карустур. Ол курдук, Борзенто Афганистанга вертелет хамандырынын сындыбыт; полковникник, икки Кыһыл Суус уордан, Александр Невский уордан кавалер-лара Александр Эдуардович Петров слорор. Кинини Сибирский Союз Геройулар түтөрбүтүрүндүстүгүр барара көрдөн сайыбылыгына суруйбут булан, герой ашын Аулениа бөрбүтүр. Александр Петров бөлүгүн да үт-хамник үтүбүтүр сындыар, окулуста харобылынын улаһын.

Маддыгтар салзын ырыага ыттанар Тойбохойго
Георгий Бессонов Россияга ан маннайыннан тарыйбын ботани-
ческэй салдын, Бессонов музей-дылгын иттиэн айылда.
Ленин уонна кыргайы үрөтөр музейдар хамбостут 2
этээстээк таше музейы көрдүтөр. Саха сирин, оройун

ийдэлтэй (ол ийнхүү, нэрүүг хамааруулахын зэрэгтэй) историйн үзүүлэлтүүд экспонат зогсоон соо-
молтойг үзүүлнэ. Харгалзан галерея тусла илэрхий-
лэл.

— Бишр нэгдэлжхэрим Сунгаар сирингэр арьхайх хонхулах сырлы комьгэрэлбонь көрөн саххүлөр. Сунгаар сирин-уолун, дөхөн хадуналарын, моччиронгөтөрн астына да, ымсыяра да көрдүлөр. Анардас улууе нөһилжхэргин инаи арьшгар суоллар онохууларын көрөн биһирээтнлөр. Бу кайиргэһин да, онгүтүү да буолбиха. Кинилэр Сунгаарулууа атытарха холбоур буолон собүн уонна Ил Дархаммыл ыларга полиникала бу улууека арьхайайлык көстөрүн итхэйдилөр.

Ийнэн улуус сайдыгчдыг, ийнэнхү күүмтү тасарга дуулууутулар Ил Дархаммыг бийнги улуустуутар эмнэ улхан бэлэмлэгүн уурбута кэстөр. Минэ 22-с сыйын депт таштыр кымар Сунтаарга барыга 108 объект тулуутулар кыгышпыштынан кюн туттайбы. Сунтаарлар Егор Борисов бырабылгыштыбга бэрэсэргэлтэлэн үлэлзэн олонор уонна Ил Дархан да былыгынан сүтүнэн үтүнэ былыгынан кюн тутта элэлэр. Ити кэнниттэн Ил Дарханы араастан хатуннаран, олоро суох тылы-оһу ытталларыттан кэли эрэ хомсойор. Оттон биир илгэткүгэрим: «Чакчы ересүүбүдүкү ылар доктыватын олорхо килгэрбинг эбикэит; Ол да ийиң үнөсрэн сыйгар кыһаны көрсүбүлбит, эдэриттэн эмэннэр дьери уор-көкө сыйдыагылар. Үүт сыанга эбиктэн, улхан илгэригэни уоксэбиктин бэлэттэригэр», — дииң кыстаттыр.

25 тийшгэнэ нөхилээнэлэхэ улуу нөхилхээрн
элэрхон, 30-ча эрэ савастах бальхыгтар салангил олооролор.
Элэр дьон үлгэрин, наставыангыларын карон
бьлаанварын билсэи баран, сөөтөөх каадырлары нилэн
таһарбыааг дигэн хайбалгылар. Нөхилхөк бальхыгтар:
«Бонниги 2 сылга билигээ ыччиг эбиллибигэ балогтэнэ.
Төгс дигтээхэ, олоор, үлгэвир уелусубуйагыг тубуста.
Сулбут-нигитт оношуулах, үрдүк күүрүүлэх уюаа хаа
боннубут. Бу сайдыы бусалбатах дуо? Билигтн барыа
сэйбилигтэн тутулуустах, билиги ыччаты кылары үчүдэик
үлгэлэхтэкилгэ», — дөгэстэр. Билигтн кылары консигит
карыагастар: «Үчүгэй ком килтэ. Тыа сиригэр сүрүзү сүх
эрэ кили аһабакка-таһыбакка олоорон сөп. Тебэ дэ
карыагаск дигтэлгэр, сыйлыны, ынагы тулар
каһайыастыбалаах кили тух да бусалбат. Хага Ил
Дархаммылын комускэон», — дигн эрэх-турах сандаларыан
бигр дойдумаахтарын козулуулгэр.

[illegible]

муннахтарын онорухса собун туһунан эгилэр. Ити улус баһылыгын, улус муннабын бэрэсэдэтэлини уонна депутаттарын үлэһитин сыаналаһыын күрөтэ буолла, — дии Уаров. Сунтаарга рабочай сырыы туһунан кыһастар биллэһэллэр.

Нанежия ЕГОРОВА.

ПЪЕМ ЗА ТЕХ, КТО В МОРЕ И НА СУШЕ!

